

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2004 vp

Valtioneuvoston selonteko Suomen osallistumisesta EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon Bosnia-Hertsegovinassa (Althea)

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 14 päivänä syyskuuta 2004 lähettäessään valtioneuvoston selonteon Suomen osallistumisesta EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon Bosnia-Hertsegovinassa (VNS 5/2004 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi ulkoasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että puolustusvaliokunnan on annettava asiasta lausunto ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- puolustusministeri Seppo Kääriäinen
- yksikön päällikkö Elina Kalkku, ulkoasiainministeriö
- osastopäällikkö Pauli Järvenpää ja erikoistutkija Mari Eteläpää, puolustusministeriö
- everstiluutnantti Reima Helminen, Pääesikunta
- majuri Juha Majala, Puolustusvoimien kansainvälinen keskus.

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Rauhanturvaamislain 2 §:n 2 momentin mukainen selonteko koskee Suomen osallistumista EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon Bosnia-Hertsegovinassa. Eurooppa-neuvosto vahvisti joulukuussa 2003 EU:n olevan valmis käynnistämään kriisinhallintaoperaation Bosnia-Hertsegovinassa. Nato päätti Bosnia-Hertsegovinassa nykyisin toimivan SFOR-operaation lopettamisesta kesäkuussa 2004. YK:n turvallisuusneuvoston 9 päivänä heinäkuuta 2004 hyväksymä päätöslauselma 1551(2004) pitää tervetulleena EU:n tulevaa Bosnia-Hertsegovinan sotilaallista kriisinhallintaoperaatiota.

Althea-operaatio käynnistyy joulukuussa 2004. Sen kokonaisvahvuus on operaation alkuvaiheessa noin 7 000 sotilasta. Tämänhetkisten

suunnitelmien mukaan Althean kokonaisvahvuus tullaan selonteon mukaan kuitenkin suhteellisen nopeasti vähentämään noin puoleen sen alkuvahvuudesta. Valtioneuvoston selonteon mukaan Althea-operaation voimankäyttösäännöt laaditaan EU:n vuonna 2002 hyväksymän voimankäyttökonseptin pohjalta Althea-operaatioon ja toimintaympäristöön sopiviksi. Voimankäyttösäännöt on tarkoitus hyväksyä EU:n neuvoston kokouksessa 11 päivänä lokakuuta 2004.

Suomen on tarkoitus osallistua operaatioon noin 200 hengen suuruisella operatiivisiin tehtäviin tarkoitetulla osastolla sekä arviolta 32 hengen suuruisella toimeenpano-osastolla. Toimeenpano-osaston noin puoli vuotta kestävä

tehtävänä on huolehtia tukikohdan vastaanotto- ja kunnostustehtävistä.

Selonteon mukaan Althea-operaatioon osallistumisesta aiheutuisi vuosina 2004—2005

aiemmin budjetoimattomia lisäkustannuksia nettomääräisesti noin 17,5 miljoonaa euroa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Bosnia-Hertsegovinassa joulukuussa 2004 käynnistytävä Althea-operaatio on Euroopan unionin kolmas sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio. Se on henkilövahvuudeltaan huomattavasti aiempia vuonna 2003 Makedoniassa (FYROM) ja Kongon demokraattisessa tasavallassa toteutettuja EU:n operaatioita suurempi. Alkuvaiheessa Althea-operaatioon on tarkoitus osallistua noin 7 000 henkilöä eli sen vahvuus on suunnilleen sama kuin Bosnia-Hertsegovinassa toimivan Nato-johtoisen SFOR-operaation päättymishetken vahvuus.

Selonteon mukaan Bosnia-Hertsegovinan turvallisuustilanne on parantunut, mutta maa on edelleen epävakaa ja kansainvälisen yhteisön läsnäolo tarpeen. Puolustusvaliokunta toteaa, että kuluvan vuoden maaliskuun levottomuudet Kosovossa osoittavat, että tilanne Länsi-Balkanilla voi muuttua nopeastikin huonompaan suuntaan. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että EU:n operaation kokoa ja luonnetta kyetään muuttamaan tarpeen mukaan tilanteen muuttuessa, ja toivoo, että kansainvälistä sotilaallista läsnäoloa Bosnia-Hertsegovinassa kyetään pienentämään suunnitellulla tavalla.

Selonteon mukaan Althea-operaation voimankäyttö säännöt on tarkoitus hyväksyä EU:n yleisten asiain ja ulkosuhdeneuvostossa 11. lokakuuta 2004. Selonteon ja valiokunnan saaman selvityksen mukaan voimankäyttö säännöt tulevat olemaan hyvin samankaltaiset kuin nykyisen SFOR-operaation. Voimankäyttö säännöt eivät valiokunnan saaman selvityksen mukaan myöskään poikkea Makedonian Concordia-operaation tai Kosovon KFOR-operaation vastavista.

Puolustusvaliokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että sääntöjen sisältö ei tule

olemaan Suomen kannalta ongelmallinen. Koska voimankäyttö sääntöjen sisältö määrittelee rauhanturvaamislain 2 §:n mukaan sen, miten eduskunta osallistuu Suomen rauhanturvaoperaatioista päättämiseen, valiokunnan mielestä on jossain määrin ongelmallista, että eduskunnalla ei Suomen osallistumista harkitessaan ole lopullista varmuutta voimankäyttö sääntöjen sisällöstä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi pyrkii osaltaan varmistamaan, että tuleviin operaatioihin osallistumista harkittaessa voimankäyttö säännöt on hyväksytty siinä vaiheessa, kun Suomen osallistumista operaatioihin käsitellään eduskunnassa. Tämä on valiokunnan mielestä entistä tärkeämpää, jos Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioiden osalta pyritään kaavailulla tavalla entistä lyhyempiin valmistelu aikoihin.

Valiokunta pitää hyvänä EU:n ja Naton välisen yhteistyön kehittämisen kannalta, että operaatioon sovelletaan periaatteessa EU:n ja Naton välisiä pysyviä yhteistyöjärjestelyjä (ns. Berlin plus -järjestelyt). Althea-operaation myötä EU:n ja Naton yhteistyöjärjestelyjen samoin kuin EU:n kriisinhallintatoiminnan päätöksentekoketjun sotilaallisten ja poliittisten elementtien toimivuutta kyetään arvioimaan laajemmassa kriisinhallintaoperaatiossa.

Vaikka Naton SFOR-operaatio päättyy ja vastuu siirtyy EU:lle, Bosnia-Hertsegovinaan jää edelleen noin 150 hengen suuruinen Naton esikunta sekä pienekö määrä Yhdysvaltain sotilaita. Valiokunta pitää tätä Bosnia-Hertsegovinan kriisinhallintaoperaation historia sekä Bosnia-Hertsegovinan hallituksen oma kanta huomioon ottaen ymmärrettävänä. Puolustusvaliokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että EU ja Nato pyrkivät sekä etukäteisneuvotteluin että käytännön toi-

minnassa varmistamaan, että järjestöjen roolit ja vastuut operaatioalueella ovat mahdollisimman selkeät.

Suomen on tarkoitus toimia operaatiossa pohjoisen monikansallisen osaston (Multinational Task Force North) kehysvaltiona vuoden 2005 kesään saakka. Kokonaisvahvuudeltaan 1 200 hengen suuruiseen osastoon sisältyy valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomen lisäksi 10 EU- tai Nato-maan joukkoja (Irlanti, Itävalta, Puola, Portugali, Ruotsi, Slovenia, Tsekki, Turkki, Kreikka ja Viro). Puolustusvaliokunta pitää Suomen saamaa kehysvaltion roolia merkittävänä osoituksena Suomen osaamisesta kriisinhallinnassa sekä Suomea kohtaan tunnetusta luottamuksesta.

Valiokunta pitää hyvänä, että Suomi sijoittuu Bosnia-Hertsegovinassa samalle alueelle, jossa Suomen aiemmat IFOR- ja SFOR-operaatioihin

osallistuneet rauhanturvaajat toimivat vuodesta 1996 vuoteen 2003.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan operaation kustannukset vuodelle 2005 tullaan sisällyttämään valtion ensi vuoden talousarvioon täydennysmenettelyllä. Valiokunta toteaa samoin saamaansa selvitykseen viitaten, että Suomen kehysvaltioasemasta johtuen lopulliset Suomelle aiheutuvat kustannukset selviävät vasta siinä vaiheessa, kun kustannusten jako Suomen ja muiden pohjoisen monikansallisen osaston valtioiden välillä on saatu suoritettua.

Lausunto

Lausuntonaan puolustusvaliokunta esittää ulkoasiainvaliokunnalle

että ulkoasiainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 17 päivänä syyskuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kauko Juhantalo /kesk
vpj. Jaakko Laakso /vas
jäs. Tony Halme /ps
Eero Heinäluoma /sd
Reijo Kallio /sd
Bjarne Kallis /kd
Saara Karhu /sd
Antero Kekkonen /sd

Jere Lahti /kok (osittain)
Kalevi Lamminen /kok
Eero Lankia /kesk
Lauri Oinonen /kesk
Antti Rantakangas /kesk
vjäs. Eero Akaan-Penttilä /kok
Eero Reijonen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Antti-Juha Pelttari.